

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه پیام نور واحد تهران غرب
بخش علوم انسانی گروه علمی : مدیریت دولتی

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
رشته مدیریت دولتی (گرایش مدیریت سیستم های اطلاعاتی)

عنوان پایان نامه:

بررسی نقش دولت الکترونیک در کاهش فساد اداری
(مطالعه موردی: دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرستان دامغان)

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر محمد علی سرلک

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر امیرحسین امیرخانی

پژوهشگر:

مرضیه غربا

بهار 1392

شماره
تاریخ
پوست

واحد تهران غرب

صور تجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

خانم مرضیه غربا به شماره دانشجویی ۹۰۰۱۰۶۳۰۸

دانشجوی رشته مدیریت دولتی

تحت عنوان:

" بررسی نقش دولت الکترونیک در کاهش فساد اداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرستان مغان "

جلسه دفاع باحضو داوران نامبرده ذیل مورخ ۹۳/۲/۳۰ ساعت ۱۱-۱۰ در سالن دفاع تحصیلات تکمیلی برگزار شد و پس از بررسی پایان نامه مذکور با نمره به عدد ۱۹/۱ به حروف **نهمه و نه** و با درجه **خوب** مورد قبول واقع شد / **نشد**

هیات داوران:

اسامید	نام و نام خانوادگی	مرتبه علمی	امضاء
استاد راهنما	دکتر سرلک		
استاد مشاور	دکتر امیرخانی		
استاد داور	دکتر درویش		
نماینده گروه	دکتر درویش		

آیا پایان نامه مذکور نیاز به اصلاحات دارد؟

تهران، انتهای نرس، آبان شهید
صفت: مدد / دانشگاه علوم نظامی
شهرک جدید، تهران، جمهوری اسلامی
تلفن: ۴۴۷۳۱۹۰۹ - ۹
دورنگار: ۴۴۷۳۱۹۰۵

WWW.TFNU.AC.IR
ghasbi@tfnu.ac.ir

تقدیم

به بهانه‌های بی بدیل هستی ام ،
پدر و مادرم که بهترین دارایی‌های زندگی ام هستند و محبت‌ها و دعای خیرشان همواره شامل
حالم بوده و مشوق همیشگی من در کار و تحصیل و زندگی ام هستند.

سپاسگزاری:

از زحمات و رهنمودهای ارزشمند اساتید بزرگوار جناب آقای دکتر حسن فراتی، جناب آقای دکتر مجتبی رجب بیگی و جناب آقای دکتر محمد علی سرلک که در انجام این پژوهش اینجانب را یاری نموده اند نهایت سپاس و قدردانی را به عمل می آورم. برای این بزرگواران در تمام مراحل زندگی آرزوی موفقیت را از خداوند متعال خواستارم.

چکیده:

یکی از مفاهیمی که امروزه به طور گسترده در تمامی جوامع به خصوص در کشورهای پیشرفته مورد توجه قرار گرفته است استفاده از دولت الکترونیک در نظام های اداری می باشد. انتظار می رود که از به کارگیری دولت الکترونیک، مدیران سازمان ها می توانند بر مجموعه تحت نظر خود کنترل بهتر و بیشتری داشته باشند. بر این اساس هدف پژوهش حاضر بررسی نقش دولت الکترونیک در کاهش فساد اداری است و سعی دارد تا رابطه احتمالی بین متغیرهای شفافیت اطلاعات، بهبود پاسخگویی، دسترسی به اطلاعات، افزایش میزان مشارکت افراد، افزایش ارتباط کارکنان با ارباب و رجوع و بهبود ارائه خدمات به دانشجویان دانشگاه آزاد دامغان را با کاهش فساد اداری مورد بررسی قرار دهد. جامعه آماری این پژوهش کلیه کارکنان دانشگاه آزاد دامغان می باشد که با توجه به حجم جامعه (120 نفر)، از طریق نمونه گیری تصادفی ساده تعداد 50 نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه ای محقق ساخته متشکل از 23 سوال می باشد که میزان روائی آن بر اساس آلفای کرونباخ برابر 0/7 و قابل قبول می باشد. به منظور تجزیه و تحلیل داده ها با کمک نرم افزار SPSS از آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده شد. بر اساس نتایج بدست آمده از آزمون فرضیات مشخص شد که داده های پژوهش هر شش فرضیه تحقیق را تأیید می نمایند. نتایج حاضر از پژوهش حاضر نشان می دهد که رابطه مثبت و معناداری بین استفاده از دولت الکترونیک و کاهش فساد اداری وجود دارد. بنابراین این نتیجه به دست آمد که استفاده از دولت الکترونیک در دانشگاه باعث کاهش میزان فساد اداری کارکنان می شود.

مفاهیم کلیدی: دولت الکترونیک، فساد اداری، شفافیت اطلاعات، بهبود پاسخگویی، ارتقاء اعتماد و

درستی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
1.....	فصل اول - کلیات تحقیق.....
1.....	1-1 مقدمه.....
2.....	2-1 سؤالات تحقیق.....
2.....	1-2-1 سوال اصلی تحقیق.....
2.....	2-2-1 سؤالات فرعی تحقیق.....
2.....	3-1 بیان مسأله تحقیق.....
4.....	4-1 تبیین اهمیت و ضرورت انجام تحقیق.....
5.....	5-1 بیان فرضیه های تحقیق.....
6.....	1-5-1 فرضیه اصلی تحقیق.....
6.....	2-5-1 فرضیه های فرعی تحقیق.....
6.....	6-1 اهداف تحقیق.....
6.....	1-6-1 هدف اصلی تحقیق.....
6.....	2-6-1 اهداف فرعی تحقیق.....
7.....	7-1 کاربردهای متصور از تحقیق.....
7.....	8-1 چهارچوب نظری تحقیق.....
7.....	1-8-1 متغیرهای مستقل.....
8.....	2-8-1 متغیرهای وابسته.....
8.....	3-8-1 متغیرهای کنترل.....
8.....	9-1 ارائه یک مدل تحلیلی از تحقیق.....

8	10-1 قلمرو تحقیق.....
9	1-10-1 قلمروی موضوعی تحقیق.....
9	2-10-1 قلمروی زمانی و مکانی تحقیق.....
9	11-1 جامعه آماری و روش نمونه گیری.....
9	12-1 روش گردآوری داده ها.....
9	13-1 روش تجزیه و تحلیل داده ها.....
9	14-1 تعریف مفهومی واژه های تحقیق.....
12	15-1 تعاریف عملیاتی واژه های تحقیق.....
13	فصل دوم: ادبیات، مبانی نظری و پیشینه تحقیق.....
14	1-2 بخش اول: مبانی نظری دولت الکترونیک.....
14	1-1-2 مقدمه.....
15	2-1-2 تعریف دولت الکترونیک.....
16	3-1-2 تاریخچه دولت الکترونیک.....
17	4-1-2 ضرورت ایجاد دولت الکترونیک.....
17	5-1-2 اثرات ایجاد دولت الکترونیک.....
17	6-1-2 ابعاد دولت الکترونیک.....
19	7-1-2 مزایای استقرار دولت الکترونیک.....
20	8-1-2 ویژگیهای مهم دولت الکترونیکی.....
21	9-1-2 پیش نیازها و الزامات ایجاد دولت الکترونیکی.....
22	10-1-2 موانع ایجاد دولت الکترونیک.....
22	11-1-2 مراحل اجرا و پیاده سازیدولت الکترونیکی.....
23	12-1-2 مدل های پیاده سازی دولت الکترونیک.....

23	1-12-1-2 مدل سازمان ملل و مدل لاینه - لی
23	2-12-1-2 مدل های اطلاع رسانی و ارائه خدمات دولت الکترونیک
26	3-12-1-2 مدل های اجرایی
26	4-12-1-2 مدل مراحل توسعه دولت الکترونیک
27	13-1-2 استراتژی استقرار دولت الکترونیک
28	14-1-2 مسائل و مشکلات استقرار دولت الکترونیک
29	15-1-2 کاربران دولت الکترونیک
29	16-1-2 دیدگاه های مختلف در مورد دولت الکترونیک
30	17-1-2 تجربه به کارگیری دولت الکترونیک در ایران
32	2-2 بخش دوم: فساد اداری و آسیب شناسی آن
32	1-2-2 مقدمه
33	2-2-2 تعریف فساد
33	1-2-2-2 معنای لغوی فساد
33	2-2-2-2 معنای عام فساد
34	3-2-2 تعریف فساد اداری
35	4-2-2 پیشینه فساد
36	5-2-2 تقسیم بندی فساد اداری
36	1-5-2-2 فساد اداری سیاه
37	2-5-2-2 فساد اداری خاکستری
37	3-5-2-2 فساد اداری سفید
37	6-2-2 انواع فساد اداری
37	1-6-2-2 فساد تصادفی - فساد نظام مند

38	2-6-2-2 فساد سازمان یافته
38	3-6-2-2 فساد سامانه ای
38	4-6-2-2 فساد کلان - فساد خرد
39	7-2-2 انواع و ابعاد فساد اداری از نظر خانم آمنولدسن
39	1-7-2-2 رشوه
40	2-7-2-2 اختلاس
40	3-7-2-2 کلک های اقتصادی
41	4-7-2-2 باج گیری
42	5-7-2-2 امتیاز دادن
42	8-2-2 گونه شناسی فساد اداری
44	9-2-2 عوامل مؤثر در پیدایش فساد اداری (علل)
44	1-9-2-2 عوامل مؤثر در سطح کلان
45	2-9-2-2 عوامل مؤثر در سطح متوسط
46	3-9-2-2 عوامل مؤثر در سطح خرد
47	10-2-2 نتایج و پیامدهای فساد اداری
48	11-2-2 قبح فساد و پیامد آن
50	12-2-2 فرهنگ فساد
50	13-2-2 انحراف و فساد اجتماعی
50	1-13-2-2 انحراف و فساد
51	2-13-2-2 تبیین انحراف و فساد
51	3-13-2-2 پیامدها و دامنه فساد
52	4-13-2-2 کارکرد سیستم کنترل بیرونی (نیروی انتظامی)

- 52.....5-13-2-2 کارکرد سیستم کنترل بیرونی (سیستم قضائی)
- 52.....14-2-2 رویکردهای تبیین کننده فساد اداری
- 52.....1-14-2-2 رویکرد هزینه - فایده
- 53.....2-14-2-2 رویکرد محرومیت نسبی
- 53.....3-14-2-2 رویکرد رانت جویی
- 53.....4-14-2-2 رویکرد کارفرما - غیر کارگزار
- 53.....5-14-2-2 رویکرد حامی پیرو
- 53.....6-14-2-2 رویکرد اخلاقی
- 54.....15-2-2 تئوری های مؤثر در تبیین فساد
- 54.....1-15-2-2 نظریه امیل دورکهایم
- 54.....2-15-2-2 نظریه مرتون
- 55.....3-15-2-2 تالکوت پارسونز
- 56.....4-15-2-2 ادوارد بانفلد
- 57.....5-15-2-2 نظریه سرمایه اجتماعی
- 57.....16-2-2 پیشینه تاریخی فساد اداری در ایران
- 57.....1-16-2-2 قبل از پیروزی انقلاب اسلامی
- 58.....2-16-2-2 دوران پس از انقلاب
- 59.....17-2-2 راهکارهای مبارزه با فساد اداری
- 59.....18-2-2 ارتباط دولت الکترونیک و فساد اداری
- 59.....19-2-2 مروری بر سوابق داخلی و خارجی
- 60.....1-19-2-2 مطالعات موردی تأثیر دولت الکترونیک در کاهش فساد اداری
- 61.....2-19-2-2 تحقیقات داخلی

63.....	3-19-2-2 تحقیقات خارجی
65.....	20-2-2 مدل نظری تحقیق
66.....	فصل سوم: روش تحقیق
67.....	1-3 مقدمه
67.....	2-3 روش تحقیق
68.....	3-3 جامعه آماری و حجم نمونه مورد تحقیق
68.....	4-3 نمونه و نمونه گیری
68.....	5-3 برآورد حجم نمونه
68.....	6-3 معرفی ابزارهای جمع آوری اطلاعات
69.....	1-6-3 پرسشنامه
69.....	2-6-3 معرفی پرسشنامه
69.....	3-6-3 چگونگی طراحی نهایی پرسشنامه
70.....	7-3 روایی و پایایی
70.....	1-7-3 روایی
72.....	2-7-3 پایایی
72.....	3-7-3 ارتباط سوالات پرسشنامه و فرضیه های تحقیق
72.....	8-3 مدل مفهومی روش جمع آوری اطلاعات
74.....	فصل چهارم: نتایج و یافته ها
75.....	1-4 مقدمه
75.....	2-4 تحلیل جمعیت شناختی داده ها
80.....	3-4 آمار استنباطی
96.....	4-4 رتبه بندی متغیرهای تحقیق

97	فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری
98	1-5 مقدمه
98	2-5 بحث و نتیجه گیری
105	3-5 نتیجه گیری
106	4-5 پیشنهادها
106	1-4-5 پیشنهادهای برآمده از نتایج تحقیق
107	2-4-5 پیشنهادها برای پژوهشگران آتی
108	3-4-5 پیشنهادهایی برای دانشگاه آزاد دامغان
109	5-5 محدودیت ها
110	فهرست منابع و مآخذ
111	1. فهرست منابع و مآخذ فارسی
113	2. فهرست منابع و مآخذ انگلیسی
115	پیوست شماره 1: پرسشنامه مورد استفاده در پژوهش
118	پیوست شماره 2: فهرست اشکال، جداول و نمودارها
126	Abstract

فهرست اشكال

- شكل 1-2 ابعاد اصلى دولت الكترونيك 18
- شكل 2-2 روابط اصلى دولت الكترونيك 19
- شكل 2-3 مدل مراحل توسعه دولت الكترونيك 26

فهرست جداول

- جدول 1-2 مدل های عمده پیاده سازی دولت الکترونیک 24
- جدول 2-3 تعاریف گوناگون از سرمایه اجتماعی 57
- جدول 2-4 مفاهیم کلیدی سه نظریه خرد، میانی و کلان نظریه سرمایه اجتماعی 58
- جدول 1-3 محاسبه آلفای کروناخ برای سنجش روایی تحقیق 70
- جدول 2-3 ارتباط سؤالات پرسشنامه و فرضیه های تحقیق 72
- جدول 1-4 ترکیب جنسیتی آزمودنی ها 76
- جدول 2-4 ترکیب سنی آزمودنی ها 77
- جدول 3-4 رسته شغلی آزمودنی ها 78
- جدول 4-4 سطح تحصیلات آزمودنی ها 79
- جدول 4-5 آزمون تک نمونه ای برای بررسی دیدگاههای پاسخ دهندگان فرضیه اول 80
- جدول 4-17 آزمون تک نمونه ای برای بررسی دیدگاههای پاسخ دهندگان فرضیه دوم 84
- جدول 4-26 آزمون تک نمونه ای برای بررسی دیدگاههای پاسخ دهندگان فرضیه سوم 86
- جدول 4-35 آزمون تک نمونه ای برای بررسی دیدگاههای پاسخ دهندگان فرضیه چهارم 89
- جدول 4-44 آزمون تک نمونه ای برای بررسی دیدگاههای پاسخ دهندگان فرضیه پنجم 92
- جدول 4-49 آزمون تک نمونه ای برای بررسی دیدگاههای پاسخ دهندگان فرضیه ششم 93

فهرست نمودارها

- نمودار 1-1 مدل نظری تحقیق 8
- نمودار 2-3 مدل مفهومی روش جمع آوری اطلاعات 73
- نمودار 1-4 ترکیب جنسیتی آزمودنی ها 76
- نمودار 2-4 ترکیب سنی آزمودنی ها 77
- نمودار 3-4 رسته شغلی آزمودنی ها 78
- نمودار 4-4 سطح تحصیلات آزمودنی ها 79

فصل اول

کلیات تحقیق

1-1 مقدمه

فساد اداری¹ که نقطه مقابل سلامت اداری گریبانگیر اکثر جوامع اعم از توسعه یافته و در حال توسعه می باشد و کنکاش پیرامون آن نشان می دهد که فساد مانع رشد رقابت و خنثی شدن فعالیت ها در جهت کاهش فقر و تبعیض اجتماعی می شود و با تأثیر منفی بر کارآیی و اثربخشی نظام مدیریت اداری سبب به هدر رفتن منابع ملی و در نتیجه کاهش اثربخشی دولت در هدایت امور و سلب اعتماد مردم به دستگاه های دولتی و غیر دولتی می شود. برنامه توسعه ملل متحد² فساد را به عنوان سوءاستفاده از قدرت دولتی و اداری برای منافع شخصی از طریق رشوه، اخاذی، خویشاوند گرایی تقلب و اختلاس تعریف می کند و آن را با "افزایش انحصار قدرت و صلاحدید شخصی و کاهش میزان پاسخگویی³، اعتماد و درستی⁴ و شفافیت⁵" برابر می داند (UNDP ۲۰۰۴). با گسترش فناوری اطلاعات⁶، تمام ابعاد زندگی بشر دچار تحول بنیادین شده، به طوری که دنیای کنونی را در جریان یک دگردیسی کامل قرار داده است و این روند همچنان ادامه دارد. طی دو دهه پایانی قرن بیستم، سه نوآوری مهم فاکس، تلفن همراه و اینترنت نشان داده است که چگونه گسترش ارتباطات می تواند در ایجاد بازار تولیدات تأثیر داشته باشد و شیوه های کار و زندگی مردم را تغییر دهد (الهیاری فرد⁷، 1384). شاید مهمترین دلیل اشاعه فساد اداری نبود ساختارهای روشن و شفاف در انجام امور، پاسخگویی و صداقت در سازمان هاست. فناوری اطلاعات رویکرد جدیدی را در ایجاد شفافیت، افزایش پاسخگویی، صداقت و ترویج استراتژی ضد فساد به دولت ها پیشنهاد می دهد. دولت های بسیاری اجرای قوانین شفاف را با استفاده از ابتکارات مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات یعنی از طریق دولت الکترونیک انجام می دهند (رلی و سابهاروال⁸، 2009). در همین راستا از آنجائی که هدف اصلی این تحقیق بررسی وجود رابطه بین دولت الکترونیک و کاهش فساد اداری در دانشگاه آزاد شهرستان دامغان می باشد، لذا در این فصل سعی می شود تا با بیان مسئله، اهداف جزئی تر تحقیق، سوالات تحقیق و ارائه یک مدل مفهومی از تمامی متغیرهای مورد مطالعه، ساختار کلی تحقیق حاضر ارائه شود.

¹ Corruption

^۲ United Nation Development Program (UNDP), ۲۰۰۴

^۳ Accountability

^۴ Trust and properly

^۵ Transparency

^۶ Information Technology (IT)

^۷ الهیاری فرد، م. (1384)، خدمات بانکداری الکترونیک و نیازهای اجرایی آن تهران: پژوهشکده پولی و بانکی.

^۸ Relly & Sabharwal, 2009, p 149-157

1-2 سوالات تحقیق

1-2-1 سوال اصلی تحقیق:

در این پژوهش ارتباط بین دولت الکترونیک¹ و کاهش فساد اداری در دانشگاه آزاد دامغان مورد مطالعه و بررسی قرار می‌گیرد تا از این طریق به سوال اصلی مطرح شده در ذهن محقق که به قرار زیر است پاسخ داده شود.

1- کدام یک از مولفه های دولت الکترونیک بیشترین تاثیر را بر کاهش فساد اداری دارد؟

1-2-2 سوالات فرعی تحقیق

1-1 آیا رابطه معنی داری بین شفافیت اطلاعات و کاهش فساد اداری وجود دارد؟

2-1 آیا رابطه معنی داری بین بهبود پاسخگویی و کاهش فساد اداری وجود دارد؟

3-1 آیا رابطه معنی داری بین دسترسی افراد به اطلاعات و کاهش فساد اداری وجود دارد؟

4-1 آیا رابطه معنی داری بین افزایش میزان مشارکت افراد و کاهش فساد اداری وجود دارد؟

5-1 آیا رابطه معنی داری بین افزایش ارتباط کارکنان با ارباب رجوع و کاهش فساد اداری وجود دارد؟

6-1 آیا رابطه معنی داری بین بهبود ارائه خدمات به دانشجویان و کاهش فساد اداری وجود دارد؟

1-3 بیان مساله تحقیق

هرگونه رفتار اداری که مغایر قوانین باشد و در آن نفع شخصی مطرح باشد فساد اداری است (احمدی،² 1387). هرچند فساد (اداری و مالی) جوامع گوناگونی را می‌آزارد، وجود آن در کشور ما که خود را به الگو ساختن از نظام علوی مفتخر می‌داند زشت تر می‌نماید. در کشور ما علیرغم تلاش هایی که در زمینه اصلاح فساد صورت گرفته متأسفانه همچنان شاهد شیوع این پدیده در

¹ E-Government

² احمدی، م. (1387)، مبارزه با فساد اداری در کشورهای در حال توسعه چهارمین اجلاس بازرسان کل آسیا، تهران: انتشارات سازمان بازرسی کل کشور، ص: 80

جامعه می باشیم. از دلایل عدم موفقیت می توان به فقدان برنامه منسجم و استراتژیک برای حل این معضل اشاره نمود. مشکل فساد حل نخواهد شد مگر آنکه برنامه ای منسجم و با در نظر گرفتن تمام ابعاد تدوین و از هرگونه نگاه تک بعدی اجتناب شود. دستگاه مالیاتی یک دستگاه حکومتی از نوع مالی و از بخش هایی است که مستعد فساد (اداری، مالی و...) است و اصلاحات در این بخش ضروری می باشد (امیری و همکاران¹، 1392). دولت الکترونیک عبارتند از تعهد به استفاده از فناوری مناسب برای ارتقاء ارتباطات دولت با شهروندان و سازمانهای وابسته به دولت و به عبارتی گسترش دموکراسی، ارتقای شان و منزلت انسان، حمایت از توسعه اقتصادی، توسعه عدالت اجتماعی و بهبود کیفیت ارائه خدمات به مردم. بنابراین هدف از ایجاد چنین دولتی بهره گیری از فناوری جدید به منظور ارائه خدمات بهتر به شهروندان و بازسازی درونی دولت است. فناوری اطلاعات می تواند به عنوان یکی از راه حل های مهم در کاهش فساد و افزایش شفاف سازی فعالیت های دولتی باشد. در پیاده سازی دولت الکترونیکی استفاده از سیستمهای ردگیری فعالیتها باعث ایجاد شفاف سازی و جلب اعتماد مردم شده و از بروز فساد اداری و رشوه خواری جلوگیری می نماید. بنابراین ایجاد محیطی شفاف و پاسخگو و مبتنی بر اعتماد ضمن ایجاد شفافیت در اطلاعات و ارتباطات که با بکارگیری فناوری های جدید اطلاعات میسر می شود یک استراتژی بی نظیر در کاهش فساد اداری محسوب می شود (شاهکوه و همکاران²، 1386). فناوری اطلاعات می تواند از طریق ارتقاء حکومت خوب، تقویت طرح های اصلاح گرا، کاهش بالقوه رفتارهای فاسد، بهبود روابط بین کارکنان دولت و شهروندان، افزایش پاسخگویی مقامات دولتی، امکان پیگیری شهروندان نسبت به فعالیت های دولت و همچنین نظارت و کنترل بهتر رفتار کارکنان، فساد اداری را کاهش دهد (شیم و ام³، 2008). همکاری دانشگاه آزاد اسلامی در ایران با دیگر دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی نیز از سوی این پژوهشگاه منجر به انجام بیش از 100 مورد پروژه های مشترک دانشجویی بوده است. اما با توجه به تحقیقات محقق مبنی بر انجام پایان نامه ها و پروژه هایی مشابه تحقیق حاضر در دانشگاه آزاد در سال های اخیر این موضوع جدید بوده است. بنابراین هدف و انگیزه محقق از انجام چنین تحقیقی، بررسی در مورد وجود فساد اداری در دانشگاه آزاد شهرستان دامغان بوده است.

¹ مجله اقتصادی، سال سیزدهم، شماره 1، فروردین و اردیبهشت 1392 صص 61-68

² عباسی شاهکوه، ک و عبداللهی ع و ثقفی، ف. (1386)، نقش دولت الکترونیک در کاهش فساد اداری در ایران، چهارمین کنفرانس بین المللی مدیریت فناوری اطلاعات و ارتباطات.

³ Shim & Eom, 2008, p 298-316